

PROBLÉMAK EGY INFORMÁCIÓS MODELL KÖRÜL*

Alkonyi István

KG Informatik

Elsősorban megköszönöm az észrevételeket, amelyekkel részben egyetértek, részben nem. Hiszen, *nemo iudex in propria causa*, azaz senki sem lehet bírő saját ügyében, és csak a viták hozhatják felszínre az igazságot.

Nézzük az első problémát, „a cím és a tartalom közötti ellentmondás” kérdését. Tanulmányomat három részre osztottam fel. Az elméleti modell képét (tézis) igyekeztem úgy létrehozni, hogy az részben azokból a hiányosságokból álljon össze, amelyek napjaink gyakorlatában (részben—teljességében) érezhető valóságot tükröznek (antitézis). Vagyis az elképzelt modellel szembeállítottam a meglévő valóságot, mivel egy másik modellel azt szembeállítani értelmetlen dolog lett volna. Ahhoz pedig, hogy a jelenhez eljussak, szükségesnek találtam annak kialakulását felvázolni. Nem vitatom, hogy ez kissé hosszúra sikerült, de tudomásom szerint a tézis és antitézis arányaira vonatkozólag nincsenek megkötött szabályok, s eme rész megírásakor távolról sem kecsegtetett az a remény, hogy ezáltal fogok jobb anyagi létre szenderülni.

* A TMT előző számában (29. köt. 3. sz. p. 114–117.) KRUCHINA OTTÓ e cím alatt tette közzé észrevételeit ALKONYI ISTVÁN *Egy elképzelt vállalati műszaki információs központ elméleti modellje* c. tanulmányához. Kritikájának címét megtartva, ezúttal Alkonyi választát közöljük bírálója észrevételeire. — A szerk.

Vizsgáljuk meg közelebbről tanulmányom első mondatát — amely egyébként bírálomban „mély benyomást keltett” (s ennek őszintén örülök). Az első mondat bővebb taglatát a következőkben írnám le. A modell a magyarországi szakkönyvtárakban tapasztaltaknak a mozaikképe (hasonlósági és különbözőségi vonatkozások). A mozaikkép részei több könyvtárban is előfordultak. Ezek a könyvtárak távolról sem sejtették — vagy esetleg „csak” sejtették —, hogy bizonyára más könyvtárak is hasonló problémákkal küszködnek. (Az együttműködés hiányai.) A felmerülő problémákat viszont — vagy szabvány szerint, vagy szabvány nélkül — meg kellett oldani: szükségből. (Ime, első mondatom négy mondatban, s ha úgy tetszik, magyarra fordítva.)

Amikor modellezünk, megvan az a szabadságunk, hogy tapasztalatainkra támaszkodva alkossuk meg azt a modellt, amely részben a valóság elemeire is épül. Ugyanakkor el is vonatkoztathatunk a valóságtól, vagy akár a valóságos elemeket ötvöztethetjük elképzeléseinkkel. Hiszen végső soron semmi sem tökéletes. (Szerencsére.)

Ami a könyvtárosok érdekvédelmével kapcsolatos megjegyzéseket illeti, a következőket válaszolom: az 5/1978. KM sz. rendelet 10. paragrafusának d, l, o, pontjai eléggé tágasak ahhoz, hogy mind a könyvtár, mind őrének érdekvédelme abban benne foglaltassék. Tehát a jogszabály adott, más kérdés, hogy lehetne még konkrétabb, és szintén

egy másik kérdés, hogy azt a vállalatok mennyire veszik vagy vennék figyelembe. Ezzel a kérdéssel korábban már bővebben foglalkoztam. (Adalékok a hálózati—módszertani munka diagnózishoz. = Könyvtáros, 31. évf. 5. sz. 1981. p. 262–263.)

KRUCHINA OTTÓ azt írja, hogy a „dolgozók érdekvédelme általában szakszervezeti feladat”. Én annyit tennék hozzá, hogy: is.

Mindazt, amit a központi könyvtári feldolgozásokkal és szolgáltatásokkal kapcsolatban írtam, itt is megerősíteném. Kurchina Ottó azt mondja, hogy „több kár származnék belőle, mint előny”. Kétlem. Válasz-kéziratomban első megfogalmazásában bővebben foglalkoztam a felelettel, most csupán egy kérdést vetnék fel. Az MSZ 3424 dokumentumleírási szabvány 1982. január 1-ével került bevezetésre. Magyarországon (nem tudom, hogy helyes-e, hogy ezt itt leírom) csak az élet-, a vagyon- és az egészségvédelemmel kapcsolatos szabványok a kötelezőek. Azt hiszem, hogy a központosítási törekvések létjogosultságáról már kérdés(ek)e, avagy bizonyító tételeket sem kell felvetnem.

Kruchina Ottó felrója, hogy a koordinálásról az ÁIK keretében nem tettem említést. Azt, hogy a szót nem írtam ki, abból még nem következik, hogy az ÁIK feladatkörébe az *a priori* eleve benne nem foglaltatik.

Kruchina Ottó szemlélete több helyen mechanikus és merev.

Ugyanis, ha valamely társadalmi vonatkozásban szükségszerű a decentralizáció, távolról sem biztos az, hogy az más területen is kívánatos. Sőt, szinte törvényszerű a kettő jelenléte, ill. egyensúlya. (Mint ahogy erre a tanulmányom szintézisében közvetve is utaltam.) Kruchina Ottó mechanikus szemlélete a tezauszokkal kapcsolatos véleményében is tükröződik. Ugyanis a tezausz kiépítésével egyet lehet érteni éppen a tudományágak számának növekedése miatt, természetesen egy megfelelő nagyságú állomány és megfelelő szintű információs igény feltételezése mellett. (Ebből következően az ÁIK-ok erre a feladatra lényegesen alkalmatlanabbak lennének.) A különböző dokumentumtípusokra vonatkozó számítógépes és más rendszerű KC-k stb. gondolata elismerésre méltó.

Bírálnak a segédkönyvtárral kapcsolatos észrevételeit nem értem, mert a kérdésre már az általa kifogásolt mondatban és az azt követőben is válaszoltam (vö. Sallai István-Sebestyén Géza: A könyvtáros kézikönyve, 6.321. fejezet, p. 572–581.).

Ugyancsak érthetetlen számomra a kis raktárral kapcsolatban felvetett kérdés, mert szóvá tett mondatomban, annak első részében benne foglaltatik az indoklás is. Az elkövetkező években az információk zöme – remélhetőleg minden valószínűséggel – legalább mikrofilmen fog érkezni (ha ugyan nem terminálokon). A tíz évnél régebbi anyag továbbítása, természetesen megfelelő súlyozással értendő (profil-anyag, alapvető szintézisek és kézikönyvek stb. nem), és itt sem szabad merev határokat húzni. Mindenesetre a javaslat mögött nagyon is nagy magyarországi szakkönyvtári gond húzódik, és kellő központi irányelvek hiányában néha meghökkenítő megoldások születtek.

Kruchina Ottónak komoly gondoljai támadtak a modell-könyvtár személyi állományát illetően. Ez pedig azért van, mert nagyon jól ismeri

saját ágazatát. (Itt visszautalnék válaszmom elején a modellezéssel kapcsolatban leírtakra, továbbá a tanulmány első mondatára. Vagyis, vannak olyan vállalati műszaki könyvtárak, ahol a modellben leírt elképzelés: valóság.)

Az alapfokú képzés külön vita tárgya lehetne. Nem áll az, hogy a szakszervezeti és a műszaki könyvtárak kapcsolata a realitástól „elég távol esik”, hanem éppen a szükségalkotta realitások közé sorolható, mivel az ilyen megoldások száma évről évre nő.

Igaz, hogy tapasztalataimat a kohó- és gépári szakkönyvtárak nézőpontjából állítottam össze, de idő hiányában más hálózatokat még képtelen voltam megismerni. A más hálózatokról közvetett módon szerzett tapasztalatok viszont arra engedtek következtetni, hogy a problémák azonosak. Tehát, egyrészt innen mertem venni néha a bátorságot az általánosításhoz. Másrészt pedig, ha 250 könyvtárat évek hosszú során megismerünk, önként is kialakul bennünk (az állomány és a személyi ellátottság ismerete után) némi általánosítás (s a kategorizálásra való csekély hajlam a kis-, közép-, nagykönyvtárak kérdésében).

Másutt Kruchina Ottó a következőket írja: „Nem a könyvek iránti igény csökkent, hanem más dokumentumtípusok iránti érdeklődés növekedett anélkül, hogy a könyvérség csökkent volna.” Bár a vitát túlságosan is elméletinek tartom, és annak ellenére, hogy frissebb írásbeli hivatkozásokra nem volt módomban utalni, azt írnám, hogy ugrászerűen megnőtt azoknak a dokumentumféléseknek a száma, amelyek iránt már megjelenési periódicitásuk és „gyorsaságuk” miatt is nagyobb az érdeklődés, mint a hosszú átfutási idővel megjelenő könyvek iránt. Ez szükségszerűen a könyvek iránti érdeklődés csökkenéséhez vezetett, nem tagadva ezzel továbbra sem az enciklopédikus nagy szintézisek, az egy-egy szakma

területét összefoglaló zsebkönyvek létjogosultságát és fontosságát (vö. raktárter, segédkönyvtár).

Beismerem: mindeddig úgy tudtam, hogy csak a KG Informatik-nál folyik tárcára orientált alapfokú könyvtárosképzés. Ez származhat a munkaadómmal szemben tanúsított elfogultságomból, de származhat más tájékoztatási központ titkolódzó hajlamából is.* Ugyanis, ha csak az elmúlt négy év tényeit vesszük figyelembe, hozzánk 53 nem kohó- és gépári vállalat 70 könyvtárosjelöltet küldött el az alapfokú tanfolyamra abban a hiedelemben, hogy ilyen tanfolyamot az országban csak mi indítunk.

Végezetül, a vitatott tanulmánnyal a szerző tehetsége (mindkét értelemben) arányában igyekezett felhívni a figyelmet a szakkönyvtárak problémáira. Nem vagyunk tévedhetetlenek, az egészséges vita segíti az előrehaladást. (Megjegyezném, hogy a tollak párbajának lényegét nem az élek találkozásainak gyakoriságában és nem a vágások számában, nagyságában látom, és e válaszómban is ilyen érvek, szempontok vezéreltek.)

Nagyon sajnálatosnak találtam azt, hogy Kruchina Ottóra tanulmányom első mondata gyakorolt mély benyomást, és nem a harmadik.

* Az ÉTK alapfokú tanfolyamai tekintetében nem volt „titkolódzó hajlamú”, hiszen – kérésére – e tanfolyamok vizsgálónöket éveken keresztül az OMIKK delegálta. – A szerk.